

در مورد یکی دیگر از مصادیق بدزبانی سخن گفتیم که عبارت از دشنام و ناسزا و فحش بود. یک توضیح مختصری دادیم درباره اهمیت این گناه و قبح آن و شدت زشتی این گناه. نوبت به بحث از آثار این گناه رسید.

آثار ناسزا و دشنام

نوعاً گناهان آثار دنیوی و اخروی دارند؛ نوع گناهان این چنین است. منتهی در اینجا این مواردی که ذکر کردیم، هم به آثار دنیوی و هم به آثار اخروی اشاره کردیم. آثار مادی و معنوی دارند؛ آثار فردی و اجتماعی دارند. من خیلی اجمالی به برخی از این آثار اشاره می‌کنم.

۱. آثار دنیوی

ناسزا و سبّ هم آثار دنیوی فردی دارد و هم آثار دنیوی اجتماعی؛ هم آثار دنیوی مادی دارد و هم آثار دنیوی معنوی.

۱-۱. آثار مادی

مهم‌ترین اثر مادی دنیوی ناسزا، دشنام و فحش این است که برکت در رزق و روزی سلب می‌شود؛ معیشت انسان بهم می‌ریزد و فاسد می‌شود. در روایت وارد شده «مَنْ فَحَشَ عَلَىٰ أَحِيهِ الْمُسْلِمِ نَزَعَ اللَّهُ مِنْهُ بَرَكَهَ رِزْقِهِ وَ وَكَلَهُ إِلَىٰ نَفْسِهِ وَ أَفْسَدَ عَلَيْهِ مَعِيشَتَهُ»^۱. می‌فرماید: کسی که به برادر مسلم خودش ناسزا بگوید، فحش و دشنام بدهد، خداوند برکت رزق را از او می‌گیرد؛ او را به خودش واگذار می‌کند و زندگانی او فاسد می‌شود؛ ضیق می‌شود؛ همان معیشت ضنک که در قرآن به آن اشاره شده است. برکت از رزق برود، یعنی مهم‌ترین آسیب به زندگی از حیث مادی. یا مثلاً امیرالمؤمنین (ع) می‌فرماید: «مَنْ سَاءَ لَفْظُهُ سَاءَ حَظُّهُ»^۲، کسی که سخن او بد باشد (حالا این یک معنای عام دارد، قهراً بعمومه شامل فحش و ناسزا و بدزبانی می‌شود) بهره‌اش بد می‌شود. سخن بد و لفظ بد، این شامل غیبت و تهمت و همه اینها هست، ولی بیشتر شاید ناظر به همین فحش و بدزبانی باشد. سوء لفظ بیشتر به ناسزا و دشنام مربوط می‌شود. «سَاءَ حَظُّهُ» حظ و بهره‌اش از زندگی بد و کم می‌شود. این راجع به آثار مادی دنیوی. شما حساب کنید که این را اگر در عرصه اجتماع بسنجیم و در بستر اجتماع به آن نگاه کنیم، این در کل جامعه منتشر می‌شود. اجتماعی که چنین سیئه‌ای در آن وجود داشته باشد، طبیعتاً برکت از آن سلب می‌شود. اگر یک گناهی و یک سیئه‌ای و یک زشتی جنبه عمومی پیدا کند، طبیعتاً آثارش هم عمومی خواهند بود؛ این یک امر واضح و روشنی است.

۱-۲. آثار معنوی

اما از نظر آثار معنوی، به یک معنا وقتی معنوی می‌گوییم لزوماً اخروی نیست، در دنیا بالاخره یک سری آثاری دارد که این هم در مورد افراد و هم در مورد اجتماع صادق است. من به دو سه اثر معنوی دنیوی دشنام و ناسزا اشاره می‌کنم.

۱-۲-۱. دشمنی

یکی ایجاد عداوت و دشمنی و کینه‌توزی است. پیامبر گرامی اسلام (ص) می‌فرماید: «لَا تَسُبَّ النَّاسَ فَتَكْتَسِبَ الْعَدَاوَةَ مِنْهُمْ»^۳، به مردم سبّ نکنید، ناسزا و فحش و دشنام ندهید، چرا؟ ثمره قهری فحش، دشمنی و عداوت است. این اشاره به همان آیه قرآن دارد که «وَلَا تَسُبُّوا الَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِ اللَّهِ»، این هم دقیقاً به همین اثر وضعی و قهری ناسزا و فحش اشاره می‌کند.

۱-۲-۲. کاسته شدن منزلت

۱. کافی، ج ۲، ص ۳۲۶.

۲. غررالحکم، ص ۲۲۳.

دومین اثر اینکه شأن و منزلت انسان را پایین می آورد؛ کسی که زبانش به ناسزا و فحش و دشنام و سب آلوده شود، باعث می شود که از شأن و منزلت او کاسته شود. امیرالمؤمنین (ع) می فرماید: «سوءُ الْمَنْطِقِ يُزْرِى بِالْقَدْرِ وَ يُفْسِدُ الْأَخُوَّةَ»، سوء المنطق یعنی بد سخن گفتن که شامل فحش هم می شود، این باعث می شود که قدر و منزلت انسان پایین بیاید و برادری را از بین ببرد؛ این هم خودش یک اثری است. حالا ایجاد دشمنی نقطه مقابل اخوت و برادری است، ولی می تواند یک اثر مستقل هم باشد؛ یعنی اثر دوم و سوم؛ یکی مسأله شأن و منزلت انسان پایین می آید و دیگر اینکه اخوت از بین می رود.

۳-۲-۱. دوری از اسلام و قرب به نفاق

اثر دیگر معنوی فحش و ناسزا در دنیا، قرب به نفاق و دوری از اسلام است. این بالاخره در مورد دنیاست، برای آخرت که نیست. پیامبر مکرم اسلام (ص) می فرماید: «إِنَّ الْفُحْشَ وَ التَّفَحُّشَ لَيْسَا مِنَ الْإِسْلَامِ فِي شَيْءٍ»^۳، این اصلاً از اسلام نیست. طبیعتاً کسی که اهل بدزبانی و فحش باشد، از اسلام دور شده و فاصله گرفته و از شعب نفاق هم محسوب می شود، این هم در برخی روایات وارد شده است. این روایت از پیامبر اکرم (ص) است که می فرماید: «الْبِدْءُ وَ الْبَيَانُ شُعْبَتَانِ مِنَ النِّفَاقِ»^۴ هرزه گویی و پرده دری دو شعبه از شعبه های نفاق است. بیان در اینجا یعنی کشف چیزی که یا افشاء چیزی که نباید بیان شود. بالاخره از مصادیق بدزبانی همین فحش و ناسزاست؛ اینها آثاری است که در دنیا برای ناسزا بیان شده است. می خواستیم آثار اخروی را هم عرض کنیم که وقت نیست و باشد برای جلسه آینده.

«والحمد لله رب العالمين»

۳. مجموعه ورام، ج ۱، ص ۱۱۰.

۴. همان.